

Apostrof i dialektlitteraturen

INGER SCHOONDERBEEK HANSEN

ABSTRACT

Denne artikel undersøger Jeppe Aakjærs (1866–1930) og Ingrid Nymos (1992–) brug af apostrof i deres respektive romaner *Vredens Børn* (1904) og *Den røde hane* (2024). Undersøgelsen, der både er komparativ og diakron, viser at de to forfattere ofte anvender apostrof til at markere et prosodisk fænomen som enklise eller et fænomen med prosodiske implikationer som apokope, men at deres praksis er forskellig. De to forfatters dialektskrivning er imidlertid ikke helt i overensstemmelse med den bagvedliggende dialekt, hhv. fjandbomål og thybomål, men det er heller ikke meningen. Deres alternative skrivemåde, herunder særligt deres brug af apostrof, markerer ikke-standardhed og indekserer (peger på) sociale forhold både inde i og uden for fortællingen. Begge tekster er valgt da de repræsenterer to forskellige perioder i det danske talesprogssamfunds historie, dvs. starten af dialektnivelleringen i Danmark omkring 1900 og slutningen i dag. Det er derfor interessant at deres forskellige praksis med at bruge apostrof kan ses som relateret til den status for dialektnivelleringen der er gældende for publikationsåret for de to romaner. Undersøgelsen er dermed også et bidrag til den nutidige læsers forståelse af forskellige perioders social-, samfunds- og talesproghistorie.

EMNEORD: dialektskrivning; apostrof; prosodi; litterær dialekt; indeksikalitet

1 INDLEDNING

Denne artikel præsenterer en undersøgelse af Jeppe Aakjærs (1866–1930) og Ingrid Nymos (1992–) brug af apostrof i deres respektive romaner *Vredens Børn* (1904) og *Den røde hane* (2024). Apostroffen indgår som et tegn i den alternative skrivemåde (Jensen 2014: 22) de anvender til at gengive dialekt – henholdsvis fjandbomål (dialekten fra det midtvestjyske område Fjends mellem Skive og Kjellerup) og thybomål (dialekten i det nordvestjyske område med Thisted som hovedby; jf. Jysk Ordbog (herefter JO) > Atlaskort 0.4). Den alternative skrivemåde kaldes for 'dialektskrivning' (Hansen & Hougaard 2026: 504), og hos Aakjær og

Nymo fremgår dialektskrivningen ved at de har skrevet nogle af deres karakterers replikker, dvs. gengivet direkte tale, på dialekt, mens resten af sproget ellers følger de danske retskrivningsregler. I Aakjærs roman siger fx hovedpersonen Per, da han kommer træt og forhutlet ind til gården Nørgaard hvor han skal tjene som hyrdedreng: ”Nej, a maatt’ ett faa andet end nøj at drikke; a skuld’ skynde mig og ud igjen til æ Mand” (1904: 40).¹ I Nymos roman spørger den ældre Ilse hovedpersonen, den yngre Roberta: ”Wil do æ spis nøj år æ lawkåg? De slæwe’e hiele tijen mæ, å så står’e her” (2024: 14).²

Nærværende undersøgelse vil vise at Aakjær og Nymo bruger apostrof i deres dialektskrivning til en lyd der er faldet bort, og at apostroffen ofte, men ikke altid repræsenterer et prosodisk fænomen eller et fænomen med prosodiske implikationer. De to forfatters dialektskrivning er, ligesom mange andre eksempler på dialektskrivning, ikke ’lingvistisk autentisk’ (Hansen 2025). Det betyder at gengivelsen, med sprogvidenskabelige briller på, ikke særlig nøjagtigt matcher den bagvedliggende dialekts enkeltlyde og prosodiske træk. Fx ’glemmer’ Aakjær ofte apostrof ved apokoperede ord, fx *drikke* i eksemplet ovenfor, mens Nymo holder fast i skriftsprogets måde at skrive småordene *De* og *her*. Deres dialektskrivning kan bedst betegnes som ’litterær dialekt’ (*literary dialect*, Shorrocks 1996, Honeybone & Maguire 2020), dvs. de skriver kun særligt udvalgte dele af teksten på dialekt. Typen har den fordel at et bredt publikum kan følge med i romanernes overordnede fortælling.

Begge forfatters måde at gengive dialekt på indgår som et vigtigt element i romanens fikcionaliserede, forestillede verden; dermed er der også tale om ’forestillet’ dialekt som forfatterne ’performer’: Det er Aakjærs og Nymos ’litterære’ version af henholdsvis fjandbomål og thymbomål vi kan læse i replikkerne. Apostroffen er her blot et af de sproglige elementer de har valgt at bruge i deres respektive dialektskrivning, og som er med til at ’pege på’ forskellige sociale og samfundsmæssige forhold både inde i og uden for romanens fortælling (Silverstein 2003, Asprey 2020). Disse forhold er for de to værkers vedkommende forskellige da begge romaner stammer fra to forskellige tidspunkter i dansk litteratur-, sprog-

1 Nej, jeg måtte ikke få andet end noget at drikke; jeg skulle skynde mig ud igen til manden.

2 Vil du ikke spise noget af lagkagen? De slæber den hele tiden med, og så står den her.

og samfundshistorie. Centralt for undersøgelsens komparative, diakrone tilgang er at begge værker er repræsentanter for hver sit trin i sprogforandringsprocessen i Danmark, nemlig kort før dialektnivelleringen for alvor tog fart omkring 1900 (*Vredens Børn*) og (vel snarest) fuldendelsen af den i dag (*Den røde hane*) (jf. Pedersen 2019).

Næste afsnit ser nærmere på dialektskrivning fra et lingvistisk og sociodialektologisk perspektiv, og i afsnit 3 beskrives mit eksplorative studies datagrundlag og fremgangsmåde. Analyserne i afsnit 4 skal af-dække hvordan de to forfattere anvender apostrof i deres dialektskrivning (afsnit 4.1), og det undersøges hvilken social betydning apostroffen peger på inde i og uden for de to romaner (afsnit 4.2). Artiklens sidste afsnit indeholder en opsummering af undersøgelsens vigtigste resultater og giver perspektiver til den videre undersøgelse af apostrof og dialektskrivning som sproglig ressource der er med til at pege på sociale forhold, lokal identitet og lokale fællesskaber.

2 DIALEKTSKRIVNING SOM ALTERNATIV SKRIVEMÅDE

I dette afsnit redegøres for hvad der karakteriserer dialektskrivning, hvad tegnet apostrof stod og står for i dansk retskrivning, og hvad den gør for læseoplevelsen (afsnit 2.1). I afsnittets anden del undersøges det hvordan dialektskrivningen, herunder især apostrof, kan pege på sociale og samfundsmæssige forhold som led i forfatternes overordnede intention med at skrive på dialekt (afsnit 2.2).

2.1 Dialektskrivningens sproglige karakteristik

Selvom de danske retskrivningsregler, sådan som de beskrives af Dansk Sprognævn i *Retskrivningsordbogen*, kun gælder for officielle sprogbrugs-kontekster, dvs. offentlige myndigheder, Folketinget og domstolene (Lov om dansk retskrivning § 2), er der mere generelt i den danske befolkning en orientering mod dem (Jacobsen 2020: 357, jf. Rathje 2021, specifikt for sprognormer i online kommunikation). Der er imidlertid forfattere der eksperimenterer med retskrivningsreglerne når de laver alternative, ikke-standardiserede skrivemåder til at udtrykke sig på (Jensen 2014, Hansen & Hougaard 2026). Dialektskrivning er en type alternativ skrivemåde hvor de enkelte bogstaver og tegn i teksten repræsenterer en bagvedliggende udtale der er specifik for et givent geografisk område

eller en social gruppe (Hansen 2021, Sørensen 2019). Dialektskrivning er ikke et typisk dansk fænomen, men er velkendt i fx Norge (Hårs-tad 2023, Røyneland & Vangsnes 2020) og Nordengland (fx Shorrocks 1996, Hodson 2018, Honeybone & Maguire 2020, Asprey 2020); især studierne fra Nordengland har fungeret som inspiration for nærværende undersøgelse.

Dialektskrivning er en bevidst skrivehandling hvormed forfatteren i et vist omfang bryder retskrivningsreglerne, dog i en sådan grad at teksten i sin helhed stadigvæk er læsbar (Clark 2020: 103, Hodson 2018: 522). Dialektskrivning er ikke underlagt fastlagte skriftsprogskonventioner, fx findes der ingen dansk 'dialektortografi' (Hansen 2021, Sørensen 2019). Dialektskrivning er derfor i høj grad "emblematiske" (Røyneland & Vangsnes 2020: 360), "ortofon" (Vangsnes 2019: 98) eller "fonematisk" (Jervelund 2007: 11) idet skriftens bogstaver og tegn i højere grad repræsenterer den bagvedliggende lydlige manifestation lyd for lyd, svarende til en form for grov lydskrift (Jervelund 2007: 11, Petersen et al. 2021: 14, 25, Pedersen 2004: 217).

I danske eksempler på dialektskrivning anvender forfatterne typisk skriftsprogets bogstaver, dvs. de forhåndenværende i alfabetet og på skrivemaskinens eller computerens tastatur, til at gengive den bagvedliggende dialekts enkeltlyde. Derimod anvendes relativt få tegn, med undtagelse af udråbstegnet og spørgsmålstegnet (RO 2025, § 2, stk. 1–2), men hvis forfatterne gør, bruger de typisk apostroffen (Hansen 2025). I (1) og (2) ses eksempler på Aakjærs og Nymos dialektskrivning hvor de gengiver hhv. fjanbomål og thybomål ved hjælp af både bogstaver og tegn. Eksemplerne er suppleret med en fonetisk transskription og en standarddansk translitteration (Pedersen 2004, Pedersen et al. 2021):

- (1) «Naa; saa Forwal da, mi' Dreng, og Worherr' vær' med dig!»
Sa' Ann' Mari'.»
/nə sɑ ˌfɔˈwɑl ˌdɑ mi ˈdɔ̃æŋ ɔ ˌwɔˈhæːʔə vɛɾ ˈmæ ˌdæ/
Nå, så farvel da, min dreng, og (må) Vorherre være med dig!
Sagde Anne Marie.

(Aakjær 1904: 34)

(2) «Nej, æ wil selv. Det' ham! Æ ka mærk'e.»³

/'næj æ wel 'si:ʔəl ˌdæ: 'hɑm æ ka 'mæ:ʔg ə/

Nej, jeg vil selv. Det er ham! Jeg kan mærke det.

(Nymo 2024: 153)

I begge eksempler anvender forfatterne apostrof som tegn der repræsenterer forskellige prosodiske træk, eller træk der kan have prosodiske implikationer. Hos Aakjær repræsenterer den bortfald af ords sidste, ubetonede stavelse (typisk -ə), dvs. apokope, fx *Worherr'* og *vær'* (1)⁴. Apokope er et karakteristisk træk for alle traditionelle jyske dialekter, dvs. ikke kun for fjanbomål (Hansen 2021, Sørensen 2019), og så er det også kendt i standarddansk (jf. Petersen & Thøgersen 2012, Brink & Lund 1975: 191, 219 f.). Hos Nymo repræsenterer apostroffen derimod enkeltstød i fx *mærk'e* (2), dvs. et stød der bliver tilføjet når to typisk stødløse ord (enten et verbum eller en præposition + et pronomen) smelter sammen til en trykstærk-trykssvag forbindelse med indsat stød i midten og bortfald af pronomenets forlyd (Brink & Lund 1975: 511–513, Goldstein 2020: 9). Nymo bruger også apostrof til at markere kopuladrop i *Det' ham!*, dvs. det at kopulaverbet (i dette tilfælde *er*) er udeladt. Dette smitter af på det foregående ord (typisk et pronomen, i dette tilfælde *det*), fx ved at dette ord forlænges, og det er så her hvor der kan indsættes en apostrof (jf. samtalegrammatik.dk). Overordnet set stemmer begge forfatters brug af apostrof overens med de danske retskrivningsregler fra før og nu, nemlig til at gengive 'bortfald'.

På udgivelsestidspunktet for *Vredens Børn* i 1904 indeholdt de gældende retskrivningsregler, som beskrevet i Viggo Saabys *Dansk Retkrivningsordbog* (herefter SRO) fra 1892, ingen oplysninger om tegnsætning; de bliver først tilføjet i ordbogens 7. udgave i 1918. Apostroffen er imidlertid også tidlige kendt som udeladelses- eller emissionstegn i poesi, fx når den af metriske årsager oftest, men ikke altid, markerede

3 Apostroffen kunne for så vidt også markere apokope, men da Nymo aldrig markerer apokope ved apostrof, har jeg regnet denne form og få lignende former som eksempler på gengivelse af enklise ved apostrof.

4 I nærværende artikel er længere citater (typisk en replik) fra de to romaner gengivet mellem dobbelte anførselstegn, mens enkeltord fra romanerne er gengivet i kursiv. I begge tilfælde følger dialektform(e)n(e)s oversættelse de danske retskrivningsregler, og den gengives i antikva enten i en note (ved hele replikker) eller direkte efter dialektformen.

apokope. Brugen af apostrof i poesien blev tidligst beskrevet i 1606 af Johannes Stephanius (1561–1625), der var professor i dialektik, men fx også Anders Arrebo (1587–1737) kommenterer brugen af apostrof som forbeholdt apokope i sin *Hexaëmeron* (1661), der dog næsten udelukkende optræder før efterfølgende vokal (Nielsen 2026: 294, 302). Apostroffen i de første officielle retskrivningsregler for tegnsætning beskriver dette bortfald af tryksvagt *-e*: ”Apostrof anvendes: 1) Naar man udelader Bogstaver for at angive, at en eller flere Lyd ikke skal udtales” (§ 65, stk. 1, SRO 1918: 27). Nogenlunde samstemmende lyder det i *Retskrivningsordbogen* 5.1 fra 2025 (herefter RO 2025), hvor apostrof bl.a. kan ”bruges til at vise at man har udeladt et eller flere bogstaver for at gengive en udtale” (RO 2025, § 6, stk. 6). Når vi imidlertid ser nærmere på hvilke eksempler begge retskrivningsordbøger giver, bliver det først interessant, for begge nævner eksempler på bortfaldne lyde der repræsenterer mere eller mindre kendte udtalefænomener i dansk talesprog, både før og nu. Således nævner SRO 1918 bl.a. eksemplerne *Fa’er* (dvs. Fader), *de sejled’* (dvs. sejlede) i *Dage* og *de sejled’ i tre* (§ 65, stk. 1), mens RO 2025 nævner *ik’* eller *ikk’* (dvs. ikke) og *la’ vær’* (dvs. lad være). I begge retskrivningsordbøger repræsenterer apostroffen dermed et bortfaldet blødt d (*Fa’er* hhv. *la’*) og et bortfaldet udlydende, tryksvagt *-e* (dvs. apokopen i *sejled’, ik’, ikk’* og *vær’*). Begge fænomener er som nævnt velkendte fra bl.a. traditionelt jysk og ikke ukendte i standarddansk (jf. ovenfor), men de er derimod ikke almindelige i mere formelt dansk skriftsprog, dvs. apostroffen springer i øjnene i skriftbilledet når det bruges.

Dialekt- eller hjemstavnsdigtning i Danmark synes tidligere typisk at have fungeret som form for modsvar mod eliten i de københavnske litterære kredse, og ikke mindst forfattere som St. St. Blicher (1782–1848) og Jeppe Aakjær (1866–1930), der i deres samtid var berømte og populære, gjorde oprør (Skautrup 1996). Mens industrialisering og urbanisering tog til i løbet af 1800-tallet, øgedes interessen for hjemegnen og egnsprogene, og den orale fortællekultur i landbokulturen synes at blive videreført i litteraturen som modsat kunne styrke opfattelsen af fællesskab og endda lokal patriotisme. Forholdene synes at være sammenlignelige med dialektlitteraturen fra samme periode i Nordengland (Shorrocks 1996: 390, note 2). Således var bl.a. James Macphersons *The*

Poems of Ossian (18761–1765) inspirationskilde for St. St. Blicher, mens Robert Burns var det for Aakjær (Honeybone & Maguire 2020, Arboe 2004, 2019).

Der findes ingen egentlige oversigter over dialektskrivning i dansk litteratur frem til i dag, bortset fra Kristensen (1892–1894). JO nævner imidlertid at der i perioden 1932 til og med 2015 er excerperet materiale fra ”skønsmæssigt 500 værker på jysk eller med mærkbare indslag af jysk dialekt, fordelt på ca. 200 forfattere” (JO > Ordbogens kilder⁵). I listen med dialektforfattere figurerer bl.a. St. St. Blicher (1782–1848), hvis rammefortælling *E Bindstouw* (1842) på alle måder var et nybrud: Karakterernes dialekt (både vest- og østjysk) blev ikke anvendt som stigmatiserende, humoristisk indslag som tidligere, men som legitim udtryksform (Arboe 2004, Skautrup 1996). Dialektforfatterne skrev deres værker enten udelukkende på dialekt eller de anvendte dialekt på udvalgte dele, fx replikker eller enkeltord.

Dialektskrivning (*dialect writing* eller *dialect respellings*, Shorrocks 1996: 386, note 2, Clark 2020: 104) kan inddeles i to typer. I den ene er hele værket skrevet på dialekt, og denne kaldes for ’dialektlitteratur’ (*dialect literature*, Shorrocks 1996: 386, Honeybone & Maguire 2020: 4 f.); Aakjærs *Af Gammel Jehannes hans Bivlskistaarri* (1911) er et godt eksempel. Den anden type karakteriseres ved at udvalgte replikker er skrevet på dialekt mens resten af teksten modsvarer de officielt gældende retskrivningsregler, dvs. denne del ikke indeholder dialektale former. Typen kaldes for ’litterær dialekt’ (*literary dialect*, Shorrocks 1996: 386, Honeybone & Maguire 2020: 4 f.), og både Aakjærs *Vredens Børn* og Nymos *Den røde hane* er eksempler på den. Distinktionen mellem typerne er ikke vandtæt, og der er snarere tale om grader af dialektgengivelse i værkerne (Shorrocks 1996: 386, Honeybone & Maguire 2020: 11). Dette kan bl.a. illustreres af at replikkerne hos Nymo indeholder flere dialektformer end hos Aakjær. Omvendt har fortælleren hos Aakjær også dialektformer selvom den del af romanen typisk ville stemme overens med retskrivningsreglerne.

Denne artikel undersøger Aakjærs og Nymos brug af apostrof i deres værker, og derfor vil resten af artiklen fokusere på litterær dialekt, her-

5 Det er p.t. ikke muligt at linke til specifikke sider på JO’s webportal, dvs. at url’en er ens for alle opslag i JO. Derfor angives en relevant søgetråd i referencen.

under hvad denne type dialektskrivning kræver af sine læsere. Generelt er værker med litterær dialekt målrettet ”a general readership” (Shorrocks 1996: 386, Asprey 2020: 33), dvs. læserne skal kunne følge med i værkets overordnede fortælling, hvorfor den er skrevet på standardsproget. Nogle må dog uden tvivl anstrenge sig for at forstå de replikker der er skrevet på dialekt (om ikke andet indeholder de ikke-standard former), ikke mindst i de tilfælde hvor de ikke kender til den gengivne dialekt, eller dialektskrivningen gengiver en ældre form for dialekten end den som læseren kender til.⁶ Aakjærs *Vredens Børn* udkom på Gyldendal, der er baseret i København. Den fik endda politiske konsekvenser i form af ændringer af lovgivningen om tjenestefolks vilkår (Andersen 1991, Bødker 2022). *Den røde hane* udkom på det relativt lille forlag Kronstork, der er baseret i Askeby på Møn, og som man godt kunne betegne som et sted i den geografiske ’periferi’. Den blev nomineret til DR’s romanpris 2025, og selvom der ingen officielle salgspriser foreligger, kunne romanens fjerde oplag købes i december 2025, hvilket tyder på en betydelig appel hos læserne.

Da hverken Aakjær eller Nymo gengiver den bagvedliggende dialektale udtale lingvistisk nøjagtigt, skriver Aakjær skriftsprogformerne *og* og *dig* i stedet for fx *å* og *dæ* i (1) ovenfor der i højere grad ville afspejle fjandbomålets [ʌ] og [ˈdɛ]. Nymo skriver i eksempel (2) *Nej, Det og mærk* i stedet for fx *næj, dæ* og *mæ’g*, svarende til thymbomålets [ˈnɛj], [ˈdɛ] og [ˈmɛːg]. Helt overordnet set *foregiver* forfatterne i deres dialektskrivning at repræsentere en bagvedliggende udtale der er specifik for et afgrænset regionalt område, og sådan som den manifesterer – eller manifesterede – sig på det tidspunkt forfatteren skrev sin tekst, og/eller den periode forfatteren placerer sin fortælling i (Asprey 2020, Honeybone & Maguire 2020, Shorrocks 1996, Hansen 2025). Eller som Aakjær selv skriver: ”Hensigten med dette Værk [er] ikke saa meget denne at yde Sprogprøver som at levere noget kunstnerisk værdifuldt” (Aakjær 1919: 236).⁷

6 Værker der hører til typen dialektlitteratur, er primært målrettet læsere der forstår dialekten (Shorrocks 1996); i begge tilfælde ses bort fra at ingen bliver undervist i at læse dialektskrivning (Jaffe 2000, Hansen 2021).

7 Værket Aakjær refererer til, er *Fræ wor hjemmen. Vers og prosa i jydsk Mundart*. Aarhus: Det jydsk Forlag (1902), hvori hans dialektskrivning ligeledes kan betegnes som litterær dialekt.

2.2 *Dialektskrivningens funktion*

Dette afsnit vil redegøre for hvordan dialektskrivning kan pege på sociale og samfundsmæssige forhold både inde i og uden for romanens fortælling, dvs. der redegøres for hvilken funktion dialektskrivning har. Da begge romaner er skrevet i hver sin periode i dansk litteratur-, sprog- og samfundshistorie, gøres der desuden rede for hvilken faktor tid spiller for vores forståelse af værkerne i dag. Nyere studier inddrager dialektskrivningens sociale kontekst på flere niveauer (fx Bødker 2022, Goldshtein & Monka 2025, Hansen 2025), men ingen har så vidt vides foretaget en diakron undersøgelse af forskellige perioders og forfatters dialektskrivning.

En lingvistisk undersøgelse af Aakjærs og Nymos dialektskrivning giver kun mening hvis også dens egentlige formål inddrages; som det fremgik ovenfor, er dialektskrivning ikke lingvistisk autentisk, så hvorfor skriver de to forfattere på dialekt? Gennem deres sproglige, muligvis generiske, ikke-standard udtryk, hvor de 'mimer' dialekten, ønsker de en vis form for autenticitet for derigennem at kunne trække på 'dialektens' sociale associationer hos læseren (Honeybone & Maguire 2020: 3, Hansen & Hougaard 2026, Goldshtein & Monka 2025). Deres litterære dialekt kan derfor betegnes som "performed language" (Diaz-Sierra 2025: 2 f., Hansen & Hougaard 2026).

Når en forfatter anvender dialektskrivning, forudsætter vedkommende at (den intenderede) læser kan afkode det sproglige udtryk, fx blot at det repræsenterer en dialekt, ikke nødvendigvis hvilken. Hvis det lykkes læseren at afkode den intenderede betydning, dvs. det indeks eller det semiotiske tegn der peger på en bestemt social betydning⁸ (Silverstein 2003, Agha 2003) der er forsøgt etableret, så er det fordi der er tale om en dialekt som er registreret. Registergørelse er en dynamisk proces hvor en bestemt sprogbrug, fx et dialekttræk, med tiden bliver anerkendt og kommer til at indekseres (dvs. pege på) en bestemt social gruppe (Agha 2024, Boas 2025, Monka & Hovmark 2016, Asprey 2020: 38, Clark 2020: 122). Når en forfatter gengiver replikker i sin litterære tekst på dialekt (eller for den sags skyld på en hvilken som helst anden sproglig varietet), er det derfor

8 Fx når lyden af en bestemt dialekt associeres med 'det at være bondsk'.

med til at etablere indekser til bestemte betydninger der føjes til personkarakteristikken (Goldshtein & Monka 2025). Hvis læseren ikke forstår hvilken dialekt forfatteren intenderer at kommunikere, så er dialekten ikke registrergjort for læseren, og i så fald kan man ikke bruge den specifikke dialektskrivning til en indeksering. Når en forfatter forudsætter at et sprogligt udtryk har mulighed for at rumme en specifik social betydning, kan udtrykket i så fald enten læses ind i opfattelser af lokalt fællesskab (Hansen & Hougaard 2026) eller som stereotyper (Boas et al. 2025). Læsere kan have varierende opfattelser af hvilke sociale betydninger et indeks peger på. Det kan fx skyldes at de kommer fra et andet geografisk område end det område hvor den gengivne dialekt tales, eller at læserne er for unge til at komme i kontakt med den gengivne dialekt (Boas et al. 2025).

Vi ser derfor at forfatteres dialektskrivning typisk indeholder registrerte, anerkendte træk som både forfatteren og læserne er enige om peger på nogle bestemte sociale, og geografiske, kontekster (Agha 2003, 2024: 26, Asprey 2020: 38, Silverstein 2003, Johnstone 2016, Eckert 2012: 92–94). Hos jyske forfattere ser vi derfor typisk gengivelse af apokope og enklise, mens de også ofte skriver *a* for jeg og sætter artiklen foran substantiver hvis dialekten skal repræsentere vestjysk. Disse fremtrædende træk er blevet anvendt til at identificere:

[t]he ways in which speakers and writers draw upon language as belonging to a specific social group in varying degrees of metapragmatic awareness and self-reflexivity ways as well as the linguistic tokens themselves [...] (Clark 2020: 106).

Ifølge Clark er det hensigtsmæssigt at anvende sociolingvistikens begreber registrergørelse og indeksikalitet i undersøgelsen af dialektskrivning, til trods for at de oftest har været anvendt til at studere talesproglig variation. Når en læser møder dialektskrivning i en tekst, vil vedkommende automatisk holde den op mod sin egen sproglige erfaring, dvs. både en forståelse af standardsproget, som vedkommende har brugt år på at tilegne sig, og en mere eller mindre god forståelse af den bagvedliggende dialekt (Clark 2020). Vedkommendes læsning vil desuden være præget af en opfattelse af dialektskrivningens autenticitet og association

med sociale betydninger som man som læser er rundet af (Agha 2003, Asprey 2020, Jaffe 2000).

Nærværende studie undersøger dialektskrivning i romaner fra to forskellige perioder i dansk litteraturhistorie; for begge gælder det at de har været betegnet som (socialrealistisk) hjemstavnsliteratur. Begge forfattere kommer oprindeligt fra en større midtvestjysk hjemstavn (Fjends hhv. Thy) med en række sproglige lighedspunkter (og forskelle), og som de på hver sin måde, og med udgangspunkt i hver sin tidsmæssige kontekst, søger at gengive i teksterne (Goldshtein & Monka 2025, Bødker 2022). Begge er altså 'kulturelle insidere' i forhold til den dialekt de hver især gengiver. Begge forfattere har imidlertid haft støtte til gengivelse af dialekten, til trods for at de ikke har ønsket at gengive dialekten lingvistisk autentisk. Således har Aakjær været inspireret af Marius Kristensen og Evald Tang Kristensens værker (Aakjær 1919: 237, Andersen 1991), mens Nymo har hentet inspiration på bl.a. Foreningen Thybomåls hjemmeside (Goldshtein & Monka 2025). De er ligeledes repræsentanter for to forskellige perioder i det danske talesprogsamfunds historie: Aakjær for påbegyndelsen af dialektnivelleringen i Danmark mens Nymo er det for næsten helt gennemført dialektnivellering (Monka & Pedersen 2019, Bøegh et al. 2022). De sociale betydninger har desuden ændret sig over både tid og sted, og dermed også fra den ene til den anden læser. Det bliver derfor interessant at undersøge hvilke indekser forfatterne har forsøgt at etablere i deres dialektskrivning, til trods for at studiet, netop fordi det kun undersøger to romaner, ikke kan konkludere noget for alle romaner i de to perioder.

3 UNDERSØGELSENS DATAGRUNDLAG

Dette afsnit redegør for hvilke data der ligger til grund for undersøgelsen, og argumenterer for valg og fravalg; desuden belyses undersøgelsens fremgangsmåde. Således vises undersøgelsens datagrundlag i tabel 1. Aakjærs og Nymos respektive romaner indgår i deres helhed i den kvalitative undersøgelse og diskussionerne af hvilken social betydning dialektskrivningen i dem peger på (afsnit 4.2).

TABEL 1. UNDERSØGELSENS DATAGRUNDLAG

Forfatter	Værk	Dialekt	Type	Sidetal
Jeppé Aakjær (1866–1930)	<i>Vredens Børn</i> (1904)	fjandbomål	litterær dialekt	275 s.
Ingrid Nymo (1992–)	<i>Den røde hane</i> (2024)	thybomål	litterær dialekt	375 s.

Til at bekræfte (eller afkræfte) at begge forfatteres dialektskrivning ikke er lingvistisk autentisk (afsnit 2.1), har jeg foretaget en kvantitativ undersøgelse af forfatterernes brug af apostrof i udvalgte passager i begge romaner. Undersøgelsen belyser altså de to forfatteres apostrof-praksis.

Den digitale tekstressource Arkiv for Dansk Litteratur (herefter ADL) ville umiddelbart have været det mest hensigtsmæssige sted at foretage en kvantitativ undersøgelse ved hjælp af computationelle metoder, herunder en systematisk søgning på apostrof i Aakjærs *Vredens Børn*. Men ADL's faksimileudgave af romanen er baseret på en yngre udgivelse, Aakjærs *Samlede Værker* (1919), og denne udgivelse afviger fra romanens 1. udgave fra 1904 ved at stort set alle apostroffer fra originaludgaven mangler:⁹

- (3) «Nej, gi' du dig kuns Tid til at æde din Melmad, mi' Baa'n.
[...].» (1904)
»Nej, gi du dig kuns Tid til at æde din Melmad, mi Baan.
[...]». (1919)

ADL's faksimileudgave er dermed ubrugelig til dette studies formål. Det kvantitative består derfor i enkelte, manuelt foretagne optællinger på udvalgte passager.

På baggrund af en gennemlæsning af hele romanen har jeg udvalgt en række dialoger mellem hovedpersonen Per og nogle af romanens centrale karakterer der tilhører forskellige sociale klasser, og som Aakjær har haft mulighed for at tildele en specifik varietet, dvs. dialekt eller standarddansk, evt. en blanding (se tabel 2). Udvælgelsen er begrundet af

⁹ Aakjær forestod selv sine *Samlede Værker*, men om det er Aakjær selv eller forlæggeren (Gyldendal) der ønskede en forenklet dialektskrivning, er uklart. Når Aakjær skriver om de umiddelbare fordele jysk har for hans fortælling fra virkeligheden, nævner han ikke eksplicit dialektskrivningens enkeltdel, herunder apostroffen, men især ordforråd (Aakjær 1919: 235 ff., Arboe 2002).

det velbeskrevne forhold at Aakjær var meget optaget af social ulighed i det danske samfund, og tidligere studier har således også vist at Aakjærs dialektskrivning matcher de forskellige sociale mønstre ude i samfundet. For eksempel er replikker af karakterer fra bondestanden, fx tyende (dvs. tjenestefolk) og gårdmænd, skrevet på dialekt, mens karakterer fra højere sociale lag, fx præsten og lægen, har replikker på standarddansk (Bødker 2022, Andersen 1991). Tabel 2 nedenfor giver en oversigt over de undersøgte passager i *Vredens Børn* (1904).

TABEL 2. VREDENS BØRN – UDVALGTE PASSAGER

Dialog	Sidetæl
I. Per i samtale med ligesindede, dvs. samme sociale status, uanset alder	
a. Ann' Kjestin (madmor hos gårdmand Bertil Nørgaard)	3 s.
b. Kild Pejrsen (gårdmand)	6 s.
c. Anna (skolekammerat, veninde/kæreste)	12 s.
II. Per i samtale med personer med højere social status eller uddannelsesniveau	
d. Lærer Gydesen, pastor Fryd, inkl. enkelte skolebørn	10 s.
e. Jacob Christian Sørensen, forhenværende degn, Pers far	11 s.
I alt	42 sider

Nymos roman kan tilgås digitalt via danske bibliotekers e-bogsmodul; versionen modsvarer bogens fysiske version, bortset fra at sidetallene afviger, dvs. e-bogssiderne rummer flere ord afhængigt af hvor meget man forstørrer teksten på sin skærm. Af gode grunde kan man ikke downloade bogen, fx til sin egen computer, og e-bogens (simple) søgningsmodul tillader heller ikke søgning på apostrof alene. Jeg har derfor søgt på de forbindelser tegnet indgår i, og som jeg har noteret undervejs i min læsning af bogen. Optællinger er ligeledes foretaget manuelt, og sidehenvisninger er til den fysiske bog.

På baggrund af en forundersøgelse af Nymos dialektgengivelse har jeg udvalgt en række specifikke passager i romanen der sprogligt afspejler de velbeskrevne mønstre i det danske talesprogssamfund i dag, nemlig passager hvor de ældre taler thybomål, mens de yngre ikke taler det (de forstår det dog som regel; Goldshtein & Monka 2025, Hansen 2025). Desuden er Nymos arbejde med dialektskrivning tidligere beskrevet som systematisk i sit forsøg på at ”lave den her dialekt ordentligt”

(Goldshtein & Monka 2025: 28). Det betød bl.a. at hun arbejdede ud fra en 'ordbog' for de enkelte karakterer, hvilket hun fortalte Yonatan Goldshtein om i et interview (Goldshtein 2025).¹⁰ Tabel 3 viser hvilke dialoger der indgår i undersøgelsen, dvs. samtaler gennem hele romanen mellem de ældre og stedsstabile karakterer der taler thybomål, og hovedpersonen Roberta der taler standarddansk. Passagerne er udvalgt så de følger romanens layout, dvs. det gælder hele afsnit hvori der optræder dialektskrivning. Tabel 3 nedenfor giver en oversigt over de undersøgte passager i *Den røde hane* (2024).

TABEL 3. *DEN RØDE HANE* – UDVALGTE PASSAGER

Dialog	Sidetæl
I. Roberta i dialog med områdets ældste generation	
a. Ilse (plejekrævende ældre; ejer af harmonikamuseet; stabil)	12 s.
b. Peder (plejekrævende ældre; uddannet tømrer, tidligere fabriksarbejder; stabil)	11 s.
c. Tage (ægtefælle til plejekrævende ældre; uddannet arkitekt; mobil)	12 s.
II. Roberta i samtale med midaldrende kolleger fra hjemmeplejen	
d. Tove, Pia & Anne-Lise ¹¹	10 s.
I alt	45 sider

Dermed er de udvalgte passager i begge romaner omfangsmæssigt nogenlunde sammenlignelige, med forbehold for side- og skriftstørrelse.

I den kvalitative analyse af datamaterialet i afsnit 4 vil jeg sammenholde de to forfatters praksis med brug af apostrof med hvad den peger på inde i og uden for fortællingen. Her vil jeg fremhæve nogle af karaktererne med en uventet forekomst af apostrof i deres replikker og sammenholde det med bl.a. oplysninger om romanernes sociale og tidsmæssige kontekster i Aakjærs og Nymos egne beretninger om deres arbejde (Aakjær 1919, Goldshtein 2025).

4 ANALYSEN

I dette afsnit præsenteres analyserne af Aakjærs og Nymos anvendelse af apostrof i deres respektive dialektskrivning, samt hvilke sproglige fæno-

¹⁰ Yonatan Goldshtein, postdoc på Københavns Universitet, har venligst stillet sin transskription af sit interview med Ingrid Nymo til rådighed (Goldshtein 2025).

¹¹ Hjemmehjælperen Jeppe taler ikke dialekt.

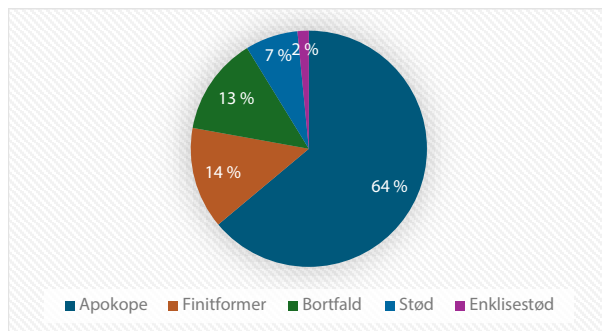
mener den repræsenterer (afsnit 2.1). Dernæst præsenteres analyserne af hvilken (social) funktion apostroffen har i de udvalgte passager. Brugen af apostrof i teksterne vurderes ud fra både romanernes sociale og historiske kontekst og ud fra de enkelte kommunikative situationer inde i værkerne (afsnit 2.2).

4.1 Brugen af apostrof i datamaterialet

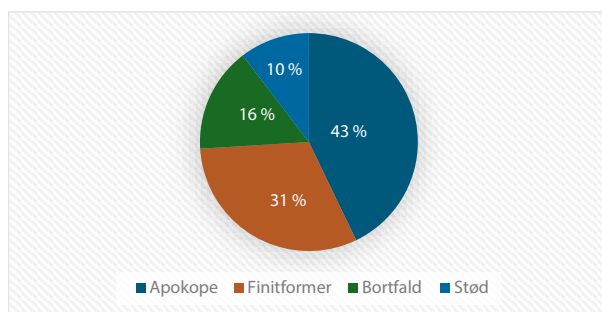
4.1.1 Aakjærs brug af apostrof i *Vredens Børn* (1904)

Figur 1 og 2 viser fordelingen af apostroffer i Aakjærs dialektskrivning i de udvalgte passager fra *Vredens Børns* 1. udgave.

FIGUR 1. APOSTROF (N = 194) I SAMTALER MED PER OG LIGESINDEDE KARAKTERER (JF. TABEL 2)

FIGUR 2. APOSTROF (N = 77) I SAMTALER MED PER OG KARAKTERER MED HØJERE SOCIAL STATUS OG/ELLER UDDANNELSESNIVEAU (JF. TABEL 2)

Som det fremgår af figur 1 og 2, optræder apostrof overordnet set mere end dobbelt så ofte i samtaler mellem Per og ligesindede karakterer (jf. I.

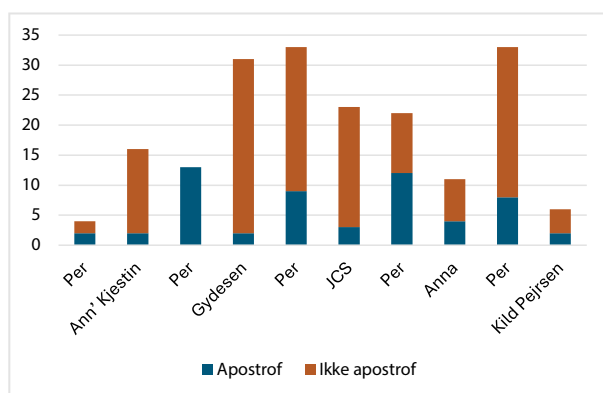
a–c i tabel 2), som vi må antage taler dialekt indbyrdes, end i samtalerne mellem Per og karakterer med en højere status og/eller et højere uddannelsesniveau (jf. II. d–e i tabel 2), sidstnævnte gruppe antages at tale standarddansk. I begge tilfælde repræsenterer apostroffen typisk apokope (jf. ovenfor), og apostroffen forekommer oftere i samtalerne mellem ligesindede, dvs. dialekttalende, indbyrdes (64 % – figur 1) end i samtaler mellem forskellige sociale skel, dvs. mellem standardtalende og dialekttalende (43 % – figur 2). Apokope markeres med apostrof i stavelsesudlyd, herunder ordfinalt og medialt i sammensatte ord, fx i *grædend'* grædende (s. 39, Ann' Kjestin), *Opfindels'* opfindelse (s. 255, Kild Pejrsen), *Tjenest'mennesker* tjenestemennesker (s. 161, Per), *Mos'land* (s. 162, Per). I en form som *Flæskpandekaag'* flæskpandekage (s. 255, Kild Pejrsen) ville jysk have apokope i alle positioner (JO, opslagene *bitte* og *flæskpandekage*), men Aakjær angiver kun apokope efter første og tredje led i sammensætningen. Aakjær gengiver dog også apokope i de standarddanskstalende karakterers replikker, fx i *ha'* have (s. 110, lærer Gydesen, s. 116, pastor Fryd) og *fornemm'* fornemme (s. 142, Jacob Christian Sørensen, herefter JCS); også fortælleren har apokope, fx i *Ann' Kjestin* Anne Kirstine (fx s. 39).

En anden type 'bortfald' hos Aakjær er forkortede verbalformer, både i nutid og datid (hhv. 14 % i figur 1 og 31 % i figur 2), der oftest optræder i samtaler mellem Per og karakterer med en højere social status og/eller uddannelsesniveau og samtaler hvor der tales hhv. dialekt og standarddansk, fx *ta'r* tager (s. 239, Per), *la'r* lader (s. 115, Gydesen). Romanens fortæller er imidlertid ansvarlig for hovedparten af forekomsterne, fx i det ofte optrædende *sa'* sagde (fx s. 40, fortælleren), *la'* lagde (s. 81, fortæller).

Aakjærs apostrof repræsenterer også andre typer af 'bortfald' end apokope, nemlig i bl.a. *imell'* imellem (fx s. 141, Per), *mi'* min (fx s. 40, A-K), *no'* noget (fx s. 237, Anna) og *dje'* deres (s. 181, Per), og altså for bortfald af forskellige tryksvage lyde og/eller stavelser. Endelig kunne apostrof også se ud til at repræsentere stød i fx *Fa'r* (s. 39, A-K) (muligvis i stedet for bortfald af d, jf. eksemplet fra SRO 1918 ovenfor) og *Faa'r* (fx s. 40, A-K), i overensstemmelse med jysk [fΛ:ʔi] far (fader) og *Kaa'l* karl (fx s. 120, Anna), jysk [kΛ:ʔl]. Kun få gange ser apostrof ud til at kunne repræsentere enklisestød (jf. ovenfor), fx i *søg'em* søge dem (s. 81, Anna) og *gjø'et* gør det (s. 161, Kild Pejrsen).

Mens Aakjær anvender apostrof til at markere det prosodiske fænomen stød (inkl. enklisestød), har hans hyppige markering af apokope prosodiske implikationer i form af medfølgende længde eller stød i den tilbagesående stavelse (Sørensen 2007: 53 ff.). Dette gengiver han imidlertid ikke. Vestjysk stød er typisk for området (JO > Atlaskort 1.4, 1.6), men det gengiver Aakjær heller ikke ved apostrof. Fx skriver han den hyppigt optrædende negation ikke som *ett* (uden apostrof) og ikke som *e'tt* der bedre ville matche det midtvestjyske udtale [eʰd] (JO, opslag *ikke*).

FIGUR 3. AAKJÆRS BRUG AF APOSTROF – STIKPRØVE (N = 192)

Figur 3 viser resultaterne af en stikprøve der er baseret på en optælling af forekomster af apostrof der repræsenterer apokope; jeg har valgt én side for hver udvalgt passage hvor der er replikker af hovedpersonen Per og en dialekt- og/eller standarddansk-talende karakter.¹² Den blå farve viser de tilfælde hvor Aakjær markerer apokope ved apostrof. Den orange farve markerer derimod de tilfælde hvor Aakjær *kunne* have markeret apokope med en apostrof, men hvor han ikke markerer det. Nogle af replikkerne indeholder forventeligt flere standarddanske

¹² Stikprøven er foretaget på side 40 (Per og Ann' Kjestin, A-K), side 110 (Per og lærer Gydesen), side 142 (Per og Jacob Christian Sørensen), side 239 (Per og Anna) og side 256 (Per og Kild Pejrsen, KP). Stikprøverne er valgt for én side af hver dialog, men hvor hver karakter får 'taletid'. Et mere repræsentativt billede kan kun opnås ved at alle passager i deres helhed var talt sammen.

former, dvs. skriftformer uden reduktion, end andre. Fx hører lærer Gydesen og Jacob Christian Sørensen til den gruppe i romanen der er højere placeret i samfundet, og som forventes at tale standarddansk; i deres replikker markeres apokope ikke. Derimod indeholder Pers replikker oftest apostrof når han samtaler med lærer Gydesen, og med jævnaldrende Anna fra hans egen, lavereplacerede samfundsgruppe. Til gengæld indeholder hans replikker, mod forventning, i uddraget med Kild Pejrsen, en af de gårdmænd Per tjener hos, flest standarddanske former. I sidstnævnte uddrag agiterer Per for tjenestefolkene ringe og udsigtsløse livsvilkår, og i afsnit 4.2 kommer jeg nærmere ind på at emnet i disse samtaler sandsynligvis spiller en rolle for Aakjærs brug af apostrof.

Eksemplerne (4)–(6) viser Aakjærs inkonsekvens i forhold til at markere apokope ved hjælp af apostrof (de ikke-markerede tryksvage *-e*'er er markeret med fed). Replikkerne bærer stadig et dialektalt præg pga. fx brug af det personlige pronomen *a* for jeg (4–6), foranstillet artikel i fx *æ Mand* (4), dialektgløse *tykkes* (5) og det possessive pronomen *hans* brugt i stedet for *sin* med reference til sætningens subjekt *han* (den nærliggende gårdmand Bertil Nørgaard) (6):

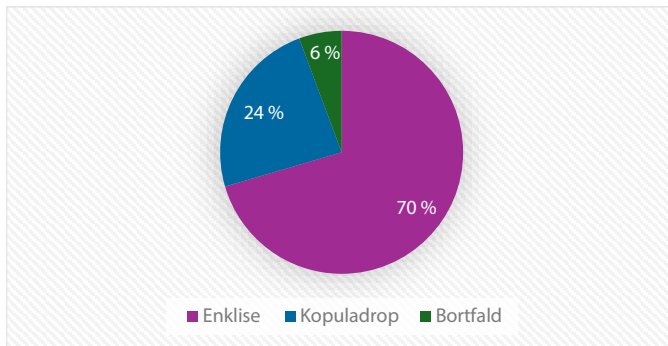
- (4) «Nej a maatt' ett faa andet end nøj at drikke; a skuld' skynde mig og ud igjen til æ Mand.» (s. 40, Per til Ann' Kjestin)
- (5) «A tykkes da, te du skuld' vær' klogere.» sa' Anna (s. 239, Anna til Per)
- (6) «saa vilde a snart tro, te det er hans Folk [Bertil Nørgaard], han skylder hans Rigdom [...]». (s. 256, Per til Kild Pejrsen)

Aakjær bruger dermed ikke kun (til dels inkonsekvent) apostrof i mange af replikkerne i *Vredens Børn*, men han kombinerer også gengivelser af fjandbomålets forskellige lydligt, grammatiske og leksikalske træk, samtidig med at han indlejrer dem i en ellers primært standarddansk tekst. Når også fortælleren får tildelt dialektale former, kunne det skyldes at vedkommende tager parti for Pers sag.

4.1.2 Nymos brug af apostrof i *Den røde hane* (2024)

Figur 4 viser fordelingen af apostrof i Nymos dialektskrivning baseret på udvalgte passager. Nymo anvender typisk apostrof til at markere enklitiske forbindelser (70 %), aldrig til at markere apokope, for her undlader hun blot at skrive det sidste udlydende, tryksvage *-e*.

FIGUR 4. NYMOS BRUG AF APOSTROF (N = 88) I REPLIKKER MED DE ÆLDRE THYBOER

Oftest består de enklitiske forbindelser som Nymo gengiver, af en verbalform efterfulgt af pronomenet *det*, men også *den* og *dem* (i alt 68 %). Fx i *står'e* står den (s. 14, Ilse), med referenten kagen i fælleskøn, *male'e* (at) male det, med referenten maleriet af solsikkerne i intetkøn (s. 265, Tage), eller til *'en* eller *'em*, som fx i *begraw'en* begrave den, med referenten papegøjen Grevén i fælleskøn (s. 346, Tage; også *begrawe'en* på samme side), og *hat'em* haft dem, med referenten ægteparret Nielsine og Tage i flertal (s. 149, Ilse). Et enkelt sted har Robertas hilsen til plejkrævende Peter fået en apostrof der markerer enklise: *Ka du ha'e godt* (s. 321, Roberta). Enklise er almindeligt i jysk mere generelt og i visse sjællandske dialekter, og det er ikke ukendt i (ældre) standarddansk (Brink & Lund 1975: 511 f.).

Det fremgår også af figur 4 at apostrof i næsten en kvart af tilfældene markerer kopuladrop. Typisk gælder det for forbindelser med det foreløbige subjekt *det*, som fx i "Det' wist katte" det er vist katte (s. 15, Ilse), "det' da ulækker!" det er da ulækkert (s. 118, Pia), og kun én gang med pronomenet *du*, "Du' nu en pæn tyw" du er nu en pæn tyv (s. 267, Tage). Endelig er der to dialektformer hvor Nymo gengiver bortfaldne lyde og/eller stavelser vha. apostrof, nemlig i *jen'lle* og *jen'ller* en eller (anden), fx i "Æ tror æ, der war jen'lle anden fin, dyb forklaring po, hworfo æ sae

ja” (s. 302, Peter)¹³, samt det i dialektskrivningen sammensatte adverbial *go'nok godt nok* (JO > opslag *godt-nok*), fx hvor Tage beskriver Ilse som: *go'nok glemsom* (s. 270).

For at undersøge hvor konsekvent Nymo bruger apostrof til at markere enklise, har jeg gennemgået alle udvalgte passager; resultatet vises i tabel 4.¹⁴

TABEL 4. NYMOS GENGIVELSE AF ENKLISE MED APOSTROF

Gengivelse af enklise:	Ja	Nej
Ilse	17	0
Peder	20	1
Tage	14	4
Tove, Pia & Anne-Lise	12	2
I alt	62	8

Ligesom hos Aakjær er manglende apostrof ved enklise ikke ensbetydende med at replikken i øvrigt er skrevet på standarddansk; eksemplerne 7–9 nedenfor indeholder derfor også andre dialekttræk end enklise eller kopuladrop. Som det fremgår af tabel 4, har Tage flest forekomster af ikke-markeret enklise, men i tre ud af de fire tilfælde indeholder replikkerne andre dialekttræk end blot enklise, fx <w> i *war* og *bewiser* og manglende blødt d i *ue* (eksempel 7 og 8). Eksempel 8 kunne, udover at indeholde andre dialekttræk, muligvis også tyde på en overgang til standarddansk, om ikke andet kunne den manglende enklise tyde på en mere betonet eller emfatisk udtale af *det*. Eksempel 9 viser ét af de i alt fem tilfælde i de valgte passager hvor pronomenet må vurderes som betonet, dvs. i dialekten ville der ikke være enklise, og derfor gengiver Nymo det formentlig heller ikke.

(7) » [...] Han war hel ue af den. [...]« (s. 263, Tage)

(8) »Å har du så noe bewiser for det?« siger han. (s. 265, Tage)

¹³ Jeg tror ikke der var en eller anden fin, dyb forklaring på hvorfor jeg sagde ja.

¹⁴ Gennemgangen er foretaget med hjælp fra bibliotekernes e-bogsmodul og gælder alle passagerne i deres helhed, dvs. der er ikke tale om en stikprøve som ved Aakjær (jf. figur 3, afsnit 4.1.1).

- (9) » [...] Jen ka æ regne mæ æ bjæf år det, der kommer u år hans mund [...]« (s. 149, Ilse)

På intet andet tidspunkt i Nymos roman har standarddansk-talende karakterer et dialektalt præg i deres sprog (bortset fra Robertas hilsen til Peter jf. ovenfor), og Nymos meget systematiske tilgang gør at hendes dialektskrivning i højere grad end Aakjærs er eksemplarisk for typen litterær dialekt. Nymo er noget mere konsekvent i sin dialektskrivning end Aakjær, og den umiddelbare forklaring kunne ligge i det faktum at hun muligvis er gået mere systematisk til værks, og at hun i højere grad har haft mulighed for at konsekvensrette ved hjælp af computerens tekstbehandlingsprogram. Samme mulighed har Aakjær ikke haft, til trods for at han også kan have orienteret sig i ordlister mv., men det er uvist.

4.2 Apostroffens sociale funktion

I dette afsnit undersøges hvilken social funktion apostroffen har i replikkerne i de to romaner, altså hvilken ”merbetydning” (Goldshtein & Monka 2025: 31) tegnet har som del af forfatterens alternative, ikke-standard skrivemåde. I analyserne inddrages både de kommunikative situationer inde i romanerne, dvs. dem forfatterne skitserer gennem replikkerne, og romanernes overordnede kommunikative situation, for at undersøge hvilken social betydning apostroffen indekserer.

4.2.1 Aakjærs apostrof peger på samfundets sociale hierarki omkring 1900

Aakjær italesætter tjenestefolkernes ringe levevilkår gennem hovedpersonen Per. Et af de steder hvor dette tydeligst kommer til udtryk, er når Per agiterer overfor sin husbond, gårdmand Kild Pejrsen (s. 161–163, 255–257). Som det fremgår af figur 3, optræder der især i Pers replikker her mod forventning relativt få apostroffer. I samtalen italesætter Per tjenestefolkernes dårlige levevilkår over for Kild Pejrsen, der er venligsindet overfor Per, men bliver mere og mere uforstående over for Pers ’rabiater’ holdninger om folkeløn og social revolution, hvor der bl.a. skal blive plads til at tyende kan forene sig (”Tyende-Beskyttelsesforening”, s. 255, i lighed med gårdmændenes foreninger, fx Hingsteforeningen, Tyreforeningen, Brugsforening mv., s. 257). Replikernes sproglige udtryk, herunder netop Aakjærs manglende brug af apostrof, er med til ikke kun

at pege på sociale forhold inde i fortællingen, men også uden for, nemlig tjenestefolkenes levevilkår i hele Danmark. Samtaleemnet – og den sproglige form Aakjær tildeler den – er derfor også væsentlig anderledes end i de scener hvor Per refererer til oplevelser fra en mere almindelig, lokal dagligdag, fx passagen fra skoleklassen med Gydesen (som nævnt ovenfor). Manglende markering af apokope ved apostrof i samtalen om tjenestefolkenes levevilkår ser dog ikke ud til at gøre udslaget alene, for Aakjær gengiver også former i Pers replikker med standarddansk efterstillet artikel, fx *Husbonderne* i stedet for det midtvestjyske *æ Husbond* og *Folkene* i stedet for *æ Folk*. Derimod bibeholder Per et vist dialektalt præg, herunder det personlige pronomener *a* for jeg, samt dialektglosser som *bitte* lille og *dummehoder* tåber (JO, opslag *bitte*, *dummerhoved*). Aakjær har altså bevidst truffet nogle valg om hvilke sproglige former der skal optræde i replikkerne, og sproget refererer derfor i højere grad til et mere generelt, almengyldigt og samfundsrelevant forhold uden for den lokale kontekst. Indholdet i lige præcis denne passage i romanen skulle den ikke-dialekttalende læser (herunder lovgivende instanser inde i København) i hvert fald ikke kunne misforstå.

Det var for Aakjær afgørende for skribenter at de skulle ”naturnødvendigt komme til at staa overfor det Spørgsmaal: ’Hvordan skal jeg gi’ Provinsens Liv uden ogsaa at gi’ Provinsens Sprog” (Aakjær 1919: 239). Det er derfor også påfaldende at Aakjær ikke kun varierer dette sproglige udtryk afhængigt af *hvem* der taler, men også *hvad* karaktererne taler om. Som det fremgår af stikprøven fra figur 3, taler lærer Gydesen og den gamle degn Jacob Christian Sørensen (herefter JCS) hovedsageligt standarddansk, dvs. Aakjær markerer fx sjældent apokope i deres replikker. Dette er også forventeligt da de tilhører en social klasse der gennem uddannelse og profession ikke forventes at bruge dialekt (Pedersen 2019). Ser vi imidlertid nærmere på de to karakterer, er der flere dialekttræk i JCS’ replikker end i lærer Gydesens replikker. Bi-karakteren Gydesen befinder sig inde i et klasserum hvor han taler standarddansk (Kristiansen 2009), dvs. vi må forvente at apokope sjældent eller aldrig markeres ved apostrof. JCS optræder i forskellige kommunikationssituationer gennem første halvdel af fortællingen, og her skifter mængden af dialekttræk i hans replikker. Færre er der fx i en scene hvor han beder pastor Fryd om hans godkendelse til at kunne

modtage et "Fru Petersens legat for gamle, afskedigede Skolelærere" (s. 135), hjemme i præsteboligen (s. 135–140; JCS' 'finere' sproglige udtryk har dog ikke det ønskede resultat). Der er derimod flere apostroffer i hans samtale med Per (fx 141–148) som er både indlevende og personlig ("Maa jeg fornemm' dine Fødder?", "hvordan kan du hytt' dig, bitte Barn", begge s. 142). Det er imidlertid påfaldende at Ann' Kjestin (madmoder på Nørgaard) i sine replikker har relativt få forekomster af apokope der er markeret med apostrof (som vist i figur 3). Hun tilhører gårdmandsklassen og burde kun tale dialekt; hun har dog flere andre dialekttræk i sine replikker der er markeret med apostrof, fx forekomst af stød i *Kaa'l* (s. 40) og *Faa'r* (s. 40) og bortfald i fx *gi' give*, *ha' have* og *mi' mit* (eller min, JO > Atlaskort 7.1). Kvinderne blev tidligt i dialektologien betegnet som dem der førte an i dialektnivelleringen, så det kunne være en del af forklaring (Monka & Pedersen 2019; Hansen 2007).

Aakjærs intention med *Vredens Børn* var at italesætte tyendes ringe levevilkår, og det mål kunne ifølge Aakjær bedst opnås ved at udtrykke den barske virkelighed gennem en sprogligt realistisk form. Han argumenterede for brug af dialekt, "Jydsken", da "Højdansken", som han kaldte standarddansk, kom til kort, ikke mindst i forhold til ordforråd. Dialekterne berigede nemlig standardsproget og "udvide[de] dens Rammer; thi dette er nødvendigt, om vi overhovedet skal gi' Læseverdenen et sanddru Indtryk af Provinsens Liv og Udtryksform" (Aakjær 1919: 239). Når Aakjær omtaler jysk som "Sprog paa den anden Side af Bælt og Hav" (Aakjær 1919: 239), nævner han ordforråd, grammatik og sætningsbygning, men ikke eksplicit dets særlige udtale, herunder prosodiske fænomener. Generelt må vi antage at Aakjærs dialektskrivning kræver sit af sine læsere, ikke mindst dem der ikke var (og er) bekendte med fjandbomålet. Aakjær opnåede om ikke andet sit mål med romanen fordi tyendelovgivningen faktisk blev ændret (jf. afsnit 2.1).

4.2.2 *Nymos apostrof peger på generationsforskelle og lokal forankring*

Nymos dialektskrivning i *Den røde hane* har – ligesom romanen i sin helhed – et andet formål end Aakjærs. Det gælder ikke mindst for den sociale, samfundsmæssige kontekst hun har skrevet sit værk ind i, for den appellerer nemlig ikke umiddelbart til læserens associationer i for-

hold til fx social ulighed som i Aakjærs roman. Det danske samfund har i de mere end 100 år der er mellem udgivelsen for de to romaner, immervæk udviklet sig. De replikker Nymo har valgt at tildele et dialektalt præg, bl.a. ved at anvende apostrof for forskellige sproglige fænomener, tilhører romanens ældre karakterer der er fastboende i romanens fiktive sted, Gnavby og omegn; i sociodialektologien ville vi betegne dem som stedsstabile (Monka 2019). Nymos særligt lokal-sproglige udtryk afspejler dermed det danske talesprogssamfund i en nutidig virkelighed: Dialekterne er på retur, og det er kun de ældre, stedsstabile sprogbrugere uden for de større byer der anvender dialekt, mens de yngre forstår den, men ikke bruger den (Monka & Pedersen 2019, Goldshtein & Monka 2025, Kristiansen 2009).

Nymo fortæller i et interview med Yonatan Goldshtein at hun valgte at skrive de ældre karakterers replikker på dialekt på baggrund af sin erfaring fra hjemmeplejen i Thy, for ”det er jo sådan de snakker” (Goldshtein 2025). I interviewet giver Nymo også udtryk for at ikke alle ældre taler ens. Således italesættes den aldersmæssige variation i gruppen af ældre karakterer få gange eksplicit i romanen, fx ”Hans og Nielsines dialekt er ikke så kraftig som de ældste på rutens” (s. 59). En af de ældste er den pensionerede fisker Åge på 92 år, men i hans replikker optræder der mod forventning ingen apostroffer, fx ”hvor helwede er æ strandfoge, når jen ska brow ham?” (s. 322),¹⁵ selvom Nymo kunne have markeret enklise: *brow'em*.

Den ældre karakter Tage (hvis plejkrævende kone Nielsine er på Robertas rute) får tildelt dialektale replikker, men de adskiller sig lidt fra de andre ældre, bl.a. ved at de indeholder tilfælde hvor enklise ikke er markeret med en apostrof (tabel 4). Tages særlige sprogvvalg i romanen følger det velkendte mønster fra virkeligheden uden for romanen hvor dialekttalende taler dialekt indbyrdes men standarddansk med ikke-dialekttalende (se Monka & Hovmark 2016, der dog også beskriver det modsatte tilfælde). Dette kommenteres metasprogligt på side 262: ”Tages thybomål er mindre markant sammen med dem [Tages kollegiekammerater fra studietiden i Århus], end det plejer. Han har nok skruet ned for dialekten, da han flyttede til Århus”. Den sociale kontekst, dvs.

15 Hvor helwede er strandfogeden når man skal bruge ham?

ens samtalepartner, er altså afgørende for hvilken sproglig varietet man taler. Tage taler imidlertid primært dialektpræget til Roberta da han ved at hun kan forstå thybomål selvom hun kun taler standarddansk. Det fremgår også af romanen at Tage ”har følt sig hævet over andre i Gnavby”, netop fordi han har et højere uddannelsesniveau¹⁶ end de fleste i landsbyen (s. 59).

Replikkernes sproglige udtryk fremkalder forskellige associationer hos læseren, afhængigt af om læseren er bekendt med den bagvedliggende dialekt eller ej. Hvis læseren er bekendt med dialekten, vil de dialektprægede replikker kunne associere til lokal tilknytning, genkendelighed og lokalt fællesskab (Hansen & Hougaard 2026). Men hvis læseren ikke er bekendt med den, vil vedkommende associere til stereotype opfattelser af personer i mere perifere områder (Boas 2025). Nymo oplever ikke at læserne har vanskeligheder med at forstå dialogerne, til trods for at en del af dem foregår på dialekt (Goldshtein 2025). Det skyldes formentlig at Robertas replikker – og fortællerens sprog i øvrigt – er skrevet på standarddansk. Roberta spørger også en gang imellem ind til hvad ord og udtryk betyder, og hun er dermed på en måde læserens oversætter, fx i (11):

- (11) »Den røje håne,« mumler hun [Ilse].
»Hvad siger du, en rørhane?« [Roberta] (s. 70)

Sammenligneligt med Aakjær trækker også Nymo på sin ret som litterær forfatter til at benytte sig af en vis form for kunstnerisk frihed, ikke mindst fordi der ikke findes nogen officiel dialektskrivning for thybomål.¹⁷ I interviewet siger hun at det ikke skulle blive et helt forskningsprojekt (afsnit 2.2 ang. sproglig autenticitet, og afsnit 2.1 ang. Aakjærs sammenlignelige refleksioner), hvorfor hun blev nødt til at træffe et valg. At en troværdig og genkendelig gengivelse af thybomålet så alligevel spiller en rolle for Nymo, gjorde at hun har været nervøs for om læserne (herunder thyboer) faktisk ville kunne genkende dialekten eller synes ”det her er helt off” (Nymo i Goldshtein 2025). Om ikke andet har Nymo

¹⁶ Tage er uddannet arkitekt fra Århus.

¹⁷ Forslag hertil findes imidlertid i Arboe 2023.

gerne villet tilnærme sig thyboernes sprog som et positivt element i sin bog, dvs. hun har ikke villet anvende dialekt for at stigmatisere nogen (Goldshstein 2025, Hansen 2022: 62).

5 OPSUMMERING OG PERSPEKTIVERING

Nærværende komparative, diakrone studie har undersøgt Jeppe Aakjærs og Ingrid Nymos dialektskrivning i hhv. *Vredens Børn* (1904) og *Den røde hane* (2024) med specifikt fokus på hvordan de anvender apostrof, og hvad dette tegn indekserer inde i og uden for romanernes fiktive universer. Begge forfatters dialektskrivning kan karakteriseres som litterær dialekt, dvs. det er deres litterære, kreative gengivelse af den bagvedliggende dialekt; den har ikke til formål at være helt i overensstemmelse med dialekten. Der er imidlertid forskel mellem de to forfattere, for systematikken hos Nymo er større end hos Aakjær, og det kunne skyldes Nymos brug af moderne teknologi, og/eller en større opmærksomhed hos Nymo på konsekvens og potentialet i at vise sproglige forskelle i sin dialektskrivning.

Aakjær og Nymo anvender apostrof forskelligt i deres respektive dialektskrivning, for mens Aakjær typisk bruger den til at markere apokope, anvender Nymo den som regel til at markere enklitiske forbindelser. Apokope kunne på Aakjærs tid gengives ved apostrof, det viste eksemplerne fra SRO 1918, mens Nymo fremhæver træk som enklise og kopuladrop ved apostrof som Aakjær sjældent særmarkerer. For begge forfatters dialektskrivning gælder det imidlertid at den repræsenterer en ikke-standard skrivemåde der forestiller en dialekt der er knyttet til et specifikt geografisk område. Begge forfattere anvender typisk apostrof til at markere prosodiske fænomener eller et fænomen med prosodiske implikationer, fænomener vi normalt ikke særmarkerer i dansk skriftsprog, dvs. det er påfaldende i skriftbilledet. I begge tilfælde giver dialektskrivningen et indblik i den sproglige virkelighed romanens fortælling befinder sig i, men som har ændret sig i de mellemliggende 120 år. Hvor Aakjær i højere grad varierer sproget i hovedpersonen Pers replikker alt efter emne, er karaktererne der taler dialekt i Nymos roman, mindre tilbøjelige til at tilpasse sig undervejs, selvom der er enkelte eksempler. De to romaners sproglige udtryk, vekslen mellem dialekt og standarddansk, giver også et indblik i en del af den danske sprogsam-

fundshistorie. Det er udviklingen fra det relativt heterogene sprogsamfund med mange dialekttalende (og som vi genfinder hos Aakjær) til det mere homogene sprogsamfund hvor der kun er generationelle forskelle tilbage idet det er de ældre der taler dialekt, mens de unge ikke gør (og som vi genfinder hos Nymo). Romanernes standardsproglige udtryk gør det lettere for en læser der ikke umiddelbart er bekendt med dialekten, til faktisk at forstå tekstens indhold og budskab.

De to romaner har, med hver sin baggrund i litteratur-, samfunds- og sproghistorie, forventeligt hver deres budskab. Apostroffen er imidlertid langt fra altid ene om at pege på sociale og samfundsmæssige forhold i og uden for fortællingen, for som regel ledsages det af andre dialektale træk der bliver gengivet i replikkerne. Det kan derfor diskuteres om apostroffen *i sig selv* kan anvendes til at belyse registergørelse og indeksikalitet i dialektlitteraturen. Det er muligvis kombinationen af flere træk i dialektskrivningen der tilsammen repræsenterer ikke-standardhed. Undersøgelsen har dog konstateret at ikke mindst Aakjær kan skrue op og ned for sin dialektskrivning i takt med at den skal pege på lokale, hjemlige forhold eller nationale, socialøkonomiske forhold. Det er desuden vanskeligt at arbejde med sociodialektologiens begreber uden også at inddrage læsernes meninger om de to tekster, fx i form af et receptionsstudie. Det kunne også være interessant at undersøge flere ældre og nyere litterære værker hvor forfattere eksperimenterer med dialektskrivning, eller også undersøge forskelle og ligheder mellem forskellige genrer når eksempler på dialektskrivning nok er sprogligt kreative, men hvor de ikke refererer til en fikcionaliseret og forestillet virkelighed.

TAK

Jeg vil gerne takke den anonyme fagfælle og de to redaktører Michael Nguyen og Kristoffer Friis Bøegh for gode og konstruktive kommentarer til artiklen, og for gode input til videre studier. Jeg vil også takke Yonatan Goldshtein for hans transskription af Nymo-interviewet, og Kirstine Boas for gennemlæsning af en tidligere version af artiklen. Resterende mangler og fejl er alene forfatterens ansvar.

Inger Schoonderbeek Hansen, lektor
Peter Skautrup Centret for Jysk Dialektforskning,
Aarhus Universitet
jysis@cc.au.dk

LITTERATUR

- Agha, A. 2003. The social life of cultural value. *Language & Communication* 23. 231–273. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0271-5309\(03\)00012-0](https://doi.org/10.1016/S0271-5309(03)00012-0).
- Agha, A. 2024. Enregisterment. *Oxford Research Encyclopedias of Linguistics*. Oxford: Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780199384655.013.1023>.
- Andersen, J. 1991. Men tho hwa ... – Jeppe Aakjærs brug af dialektfarve. *Ord & Sag* 11. 6–16.
- Arboe, T. 2002. Skuld gammel venskab rejn forgo/Auld Lang Syne – om sproget i Aakjærs og Burns' velkendte vise. *Ord & Sag* 22. 16–39. DOI: <https://doi.org/10.7146/ordogsag.v22.149808>.
- Arboe, T. 2004. To Blicher-sange set under dialektgeografisk synsvinkel. *Danske Talesprog* 5. 59–82.
- Arboe, T. 2019. The influence of Scots, especially of Robert Burns, on Danish poets and authors. K. Ramshøj Christensen, H. Jørgensen & J.L. Wood (red.), *The Sign of the V: Papers in Honour of Sten Vikner*, 41–62. AU Library Scholarly Publishing Services. DOI: <https://doi.org/10.7146/aul.348.88>.
- Arboe, T. 2023. *Thy Ordbog. Dialekter i Thy i mands minde*. Bd. 1–2. Thisted: Forlaget Knakken.
- Asprey, E. 2020. Black Country dialect literature and what it can tell us about Black Country dialect. P. Honeybone & W. Maguire (red.), *Dialect Writing and the North of England*, 29–50. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Blicher, St.St. 1842. *E Bindstouw. Fortællinger og Digte i jyske Mundarter*. Randers: Elmenhoff.
- Boas, K. 2025. Funic: An enregistered language variety in the central part of Denmark. *Scandinavian Studies in Language* 16(1). 1–39. DOI: <https://doi.org/10.7146/sss.v16i1.161693>.
- Boas, K., M.M. Andreasen, M.E.H. Harbsmeier & E.M.U. Hansen. 2025. Stereotyper, sted og sprog. En tematisk analyse af danskeres beskrivelser af fynboer. *Ord & Sag* 45. 6–20. DOI: <https://doi.org/10.7146/ordogsag.v45.163165>.

- Brink, L. & J. Lund. 1975. *Dansk rigsmål: Lydudviklingen siden 1840 med særligt henblik på sociolekterne i København* 1–2. København: Gyldendal.
- Bødker, J.K. 2022. Jeppe Aakjærs brug af dialekt i Vredens børn. *Ord & Sag* 42. 45–52. DOI: <https://doi.org/10.7146/ordogsag.v42i.141147>.
- Bøegh, K.F., P. Bakker, I.S. Hansen & C. Levisen. 2022. The beginning of quantitative sociolinguistics in the nineteenth century: The Dane Anker Jensen (1878–1937) and his pioneering study “The linguistic situation in the parish of Aaby, Aarhus County” (1898). *Historiographia Linguistica* 49(2–3). 336–354. DOI: <https://doi.org/10.1075/hl.00114.boe>.
- Clark, U. 2020. Enregistering dialect representation in Staffordshire potteries’ cartoons. P. Honeybone & W. Maguire (red.), *Dialect Writing and the North of England*, 29–50. Edinburgh: Edinburgh University Press. DOI: <https://doi.org/10.1515/9781474442572-007>.
- Diaz-Sierra, S. 2025. Exploring authenticity and literacy dialect from a new perspective. *Journal of English Studies* 23(10). 45–62. DOI: <https://doi.org/10.18172/jes.5960>.
- Eckert, P. 2012. Three waves of variation study: The emergence of meaning in the study of sociolinguistic variation. *Annual Review of Anthropology* 41. 87–100. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev-anthro-092611-145828>.
- Goldshtein, Y. 2020. Hvordan opstod stødet? *Ord & Sag* 40. 4–13. DOI: <https://doi.org/10.7146/ordogsag.v40.150566>.
- Goldshtein, Y.U. 2025. [Utrykt transskription af Goldshteins interview med Ingrid Nymo i Århus, november 2024.]
- Goldshtein, Y.U. & M. Monka. 2025. Dialekt giver karaktererne liv. *Mål og Måle* 2. 26–31.
- Hansen, I.S. 2007. Åbydialekt i 1890’erne: om Danmarks første sociolingvist, Anker Jensen. *Ord & Sag* 27. 19–27. DOI: <https://doi.org/10.7146/ordogsag.v27.150124>.
- Hansen, I.S. 2021. At læse højt på dialekt – et eksperiment. M.H. Andersen & E.S. Jensen (red.), *Med fornøden agtelse: Festskrift til Jørgen Schack på 60-årsdagen 14. maj 2021*, 107–118. (Dansk Sprognævns skrifter 52.) Bogense: Dansk Sprognævn.
- Hansen, I.S. 2022. Findes der en særlig jysk sprogidentitet? *NyS* 61. 73–125. DOI: <https://doi.org/10.7146/nys.v1i61.132240>.
- Hansen, I.S. 2025. Lyden, der blev væk. *Litteraturmagasinet Standart*, 39(3). 95–99. <https://standart.nu/3-2025> (tilgæet 5. marts 2026).

- Hansen, I.S. & T.T. Hougaard. 2026. Sprog i onlineinteraktioner 2.0. M.H. Andersen, T.K. Christensen, J.N. Mortensen, P.J. Nielsen, M. Rathje & J. Schack (red.), *Grunddigt nysgerrig. En hyldest til Eva Skafte Jensens liv med sproget. Festskrift til Eva Skafte Jensen på 60-årsdagen 9. marts 2026*, 501–524. (Dansk Sprognævns skrifter 56.) Børgense: Dansk Sprognævn.
- Hodson, J. 2018. Literary uses of dialect. D. Duff (red.), *The Oxford Handbook of British Romanticism*, Oxford Handbooks, 513–528. Oxford: Oxford University Press. DOI: <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780199660896.013.33>.
- Honeybone, P. & W. Maguire. 2020. What is dialect writing? Where is the North of England? P. Honeybone & W. Maguire (red.), *Dialect Writing and the North of England*, 1–28. Edinburgh: Edinburgh University Press. DOI: <https://doi.org/10.3366/edinburgh/9781474442565.003.0001>.
- Hårstad, S. 2023. Språkkulturar i endring: oppmoding om ein norsk skriftsosiologi- vistik. A. Neple, S.J. Helset & E. Brunstad (red.), *Nynorsk samtidslitteratur og skriftkultur. Festskrift til Geir Hjorthol*, 189–216. Oslo: Cappelen Damm Akademisk. DOI: <https://doi.org/10.23865/noasp.203.ch9>.
- Jacobsen, H.G. 2020. Normer og normering. E. Hjorth (red.), *Dansk Sproghistorie*, bd. 4, 337–364. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Jaffe, A. 2000. Introduction: Non-standard orthography and non-standard speech. *Journal of Sociolinguistics* 4(4). 497–513. DOI: <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00127>.
- Jensen, E.S. 2014. Tale er tale; skrift er skrift. Om skriftsproget i de nye medier. *Nys* 46. 11–38. DOI: <https://doi.org/10.7146/nys.v46i46.17523>.
- Jervelund, A.Å. 2007. *Sådan staver vi – om ortografi og stavfejl*. København: Dansk Sprognævn og Dansklærerforeningens Forlag A/S.
- JO = Jysk Ordbog: <https://www.jyskordbog.dk/jyskordbog/ordbog.html> (tilgået 5. marts 2026).
- Johnstone, B. 2016. Enregisterment: How linguistic items become linked with the ways of speaking. *Language and linguistic compass* 10(11). 632–643. DOI: <https://doi.org/10.1111/lnc3.12210>.
- Kristensen, M. 1892–94. Bidrag til den jyske litteraturs historie. *Dania*, bd. II. 17–34, 127–147, 295–312.
- Kristiansen, T. 2009. The macro-level social meanings of late-modern Danish accents. *Acta Linguistica Hafniensia* 41(1). 167–192. DOI: <https://doi.org/10.1080/03740460903364219>.

- Lov om dansk retskrivning (Retskrivningsloven) = <https://www.retsinformation.dk/eli/ta/1997/332> (tilgået 5. marts 2026).
- Monka, M. 2019. Mobility and language change in Denmark. M. Calderón Tichy, B. Hofinger & E. Chamson (red.), *Mobilität und Sprache. Mobility & Language*, 25–34. Bristol: Peter Lang.
- Monka, M. & H. Hovmark. 2016. Sprogbrug blandt unge i Bylderup anno 2015. *Danske Talesprog* 16. 73–114.
- Monka, M. & I.L. Pedersen. 2019. Dialekterne under afvikling siden ca. 1950. G.S. Adamsen (red.), *Dialekter i rigt mål*, 69–89. København: Modersmål-Selskabet.
- Nielsen, M.A. 2026. Bagtøddler og versfødder – apostrof som poeternes redning. M.H. Andersen, T.K. Christensen, J.N. Mortensen, P.J. Nielsen, M. Rathje & J. Schack (red.), *Grundigt nysgerrig. En hyldest til Eva Skafte Jensens liv med sproget. Festskrift til Eva Skafte Jensen på 60-årsdagen 9. marts 2026*, 291–306. (Dansk Sprognævns skrifter 56.) Bogense: Dansk Sprognævn.
- Nymo, I. 2024. *Den røde hane*. 4. udgave. Askeby: Kronstork.
- Pedersen, I.L. 2019. Sociale strukturer og sproglig variation og udtale. E. Hjorth (red.), *Dansk sproghistorie*, bd. 4, 347–371. Aarhus: Aarhus Universitetsforlag.
- Pedersen, K.M. 2004. Retskrivningsordbogen og dialekterne. H. Jørgensen & P.S. Jørgensen (red.), *På godt dansk. Festskrift til Henrik Galberg Jacobsen i anledning af hans 60 års fødselsdag 4. februar 2004*, 217–222. Aarhus: Wessel og Huitfeldt.
- Petersen, J.H., & Thøgersen, J. 2012. ”Her er pressens radioavis”. *Danske Talesprog* 12. 62–96.
- Petersen, J.H., H. Juul, N. Pharao & M. Maegaard. 2021. *Udtalt: En introduktion til dansk fonetik*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Rathje, M. 2021. ”Svært ved at fokusere på indholdet?” Sproglige rettelser på Nationen i 2012 og 2017. M.H. Andersen & E.S. Jensen (red.), *Med fornøden agtelse. Festskrift til Jørgen Schack på 60-årsdagen 14. maj 2021*, 239–258. (Dansk Sprognævns skrifter 52.) Bogense: Dansk Sprognævn.
- RO 2025 = *Retskrivningsordbogen 5.1*, herunder retskrivningsreglerne: <https://ro.dsn.dk/?type=rulesearch> (tilgået 5. marts 2026).
- Røyneland, U. & Ø.A. Vangnes. 2020. Joina du kino imårgå? Ungdommars dialekt-skrivning på sociale medium. K. Hagen, A. Hjelde, K. Stjernholm & Ø.A. Vangnes (red.), *Bauta: Janne Bondi Johannessen in memoriam*. Oslo Studies in Language 11(2), 357–392. Oslo: University of Oslo. DOI: <https://doi.org/10.5617/osla.8508>.

- samtalegrammatik.dk = <https://samtalegrammatik.dk/opslag/artikel/kopuladrop> (tilgået 5. marts 2026).
- Shorrocks, G. 1996. Non-standard dialect literature and popular culture. J. Klemola, M. Kytö & M. Rissanen (red.), *Speech past and present. Studies in English Dialectology in Memory of Ossi Ihalainen*, 385–411. Frankfurt am Main: Peter Lang.
- Silverstein, M. 2003. Indexical order and the dialectics of sociolinguistic life. *Language and Communication* 23. 193–229. DOI: [https://doi.org/10.1016/S0271-5309\(03\)00013-2](https://doi.org/10.1016/S0271-5309(03)00013-2).
- Skautrup, P. 1996. Dialekterne og digtningen. *Ord & Sag* 16. 5–11. DOI: <https://doi.org/10.7146/ordogsag.v16.149729>.
- SRO 1892 = Saaby, V. 1891 [1892]. *Dansk Retskrivningsordbog*. 2. udgave. København: C.A. Reitzels Forlag.
- SRO 1918 = Thorsen, P.K. (udg.) 1891 [1918]. *Saabys Retskrivningsordbog*. 7. udgave. København: Gyldendalske Boghandel. <https://rohist.dsn.dk/#om-ordboegerne> (tilgået 5. marts 2026).
- Sørensen, V. 2007. Når forfatterne skriver jysk– og hvad det fortæller om skriftsprog og lydskrift. *Ord & Sag* 27. 44–61. DOI: <https://doi.org/10.7146/ordogsag.v27.150127>.
- Sørensen, V. 2019. Ortografi. E. Hjorth (red.), *Dansk Sproghistorie*, bd. 3, 337–344. Aarhus: Aarhus Universitets Forlag.
- Vangsnes, Ø.A. 2019. Dialekt i sociale medium – det norske perspektivet. *Språk i Norden* 2019. 94–109.
- Aakjær, J. 1904. *Vredens Børn. Et tyendes saga*. København: Gyldendal.
- Aakjær, J. 1911 *Af Gammel Jehannes hans Bivelskistaarri: en bette Bog om stur Folk*. København: Gyldendal.
- Aakjær, J. (red.). 1919. *Samlede Værker*, bd. 4, 235–262. København: Gyldendal. <https://tekster.kb.dk/text/adl-texts-aakjaer04tom-root> (tilgået 5. marts 2026).